

III EKONOMİK KRİTERLER

1 Ekonomi Politikasının Öncelikleri

Son yıllarda Türkiye ekonomisi gerek makroekonomik istikrar gerek ekonomik büyüme açısından önemli gelişmeler sağlamıştır. Kapsamlı yapısal reform süreci ile desteklenen istikrar odaklı politikalar sayesinde, Türkiye ekonomisi ciddi bir dönüşüm içine girmiştir.

Önümüzdeki dönemde de, Türkiye ekonomisinde uygulanmakta olan istikrar odaklı makroekonomik politikaların genel çerçevesi korunacaktır. 2007 yılı itibarıyla uygulamaya konulan Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) ile belirlenen “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye” vizyonu çerçevesinde makroekonomik politikaların öncelikleri; fiyat istikrarının sağlanması, mali disiplinin korunması ve gelirler politikasının makroekonomik istikrara katkı sağlayacak şekilde yürütülmesi olarak belirlenmiştir. Bu politikalar yardımı ile temel olarak ekonomik büyümenin sürdürülmesi için uygun ortamın yaratılarak, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi ve Türkiye-AB arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması hedeflenmektedir.

AB’ye üyelik sürecinde Kopenhag kriterlerine uyum ve Maastricht kriterlerine yakınsama hedefleri, ekonomi politikalarının temel perspektifini oluşturmaktadır. Türkiye 2004 yılından bu yana genel devlet brüt borç stoku ve 2005 yılından bu yana genel devlet açığı rakamlarını Maastricht kriterleri seviyesine indirerek önemli bir aşama kaydetmiştir. Orta vadede bu başarının korunması ve Maastricht kriterlerine tam uyumun sağlanması hedeflenmektedir.

Kopenhag kriterleri kapsamında piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi ve ekonominin rekabet gücünün artırılması öncelikli hedeflerdir. Bu çerçevede, özelleştirme programının uygulanmasına devam edilecek ve gerekli düzenleyici reformların devamına önem verilecektir. Diğer taraftan AB içerisindeki rekabetçi baskılar ile başedebilme kapasitesinin artırılması açısından özellikle işgücü piyasası ve sosyal güvenlik alanındaki çalışmalara öncelik verilecektir. Ayrıca, eğitim, sağlık, enerji ve ulaştırma alanlarındaki çalışmalar ülkenin rekabet gücünü destekleyecek nitelikte sürdürülecektir.

Kurumlararası ekonomi politikası koordinasyonunun güçlendirilmesi

Türkiye’de ekonomi politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde görev ve sorumluluklar açısından kurumlar arasında net bir ayırım bulunmakta ve ekonomi yönetiminde rol alan kurumların faaliyetlerinde eşgüdümün sağlanması bağlamında etkin bir koordinasyon mekanizması işletilmektedir. Ekonomik politikalar, DPT koordinasyonunda katılımcılık ilkesi esas alınarak hazırlanan uzun, orta ve kısa vadeli politika dokümanları vasıtasıyla oluşturulmaktadır. Bu çerçevede, Kalkınma Planı Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştireceği dönüşümleri ortaya koyan temel politika dokümanıdır. Üç yıllık perspektifle yıllık olarak hazırlanan, hedef ve göstere niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri kapsayan Orta Vadeli Program DPT tarafından hazırlanmakta ve söz konusu doküman bütçe sürecini de başlatmaktadır. Yıllık Program, Kamu Yatırım Programı ve bütçe çalışmaları ise birbirleriyle uyum içinde ve eş zamanlı olarak yürütülmektedir. Program çalışmaları esnasında ortaya konulan temel ekonomik değişkenlere ilişkin tahminler bütçe çalışmalarına da girdi teşkil etmektedir. Yıllık Program ve Merkezi Hükümet Bütçesinde yer alan harcama ve gelir büyüklüklerine ilişkin çalışmalar Devlet Planlama Teşkilatı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından müştereken yürütülmektedir. Borç yönetimi ve maliye politikasının uygulanması Hazine Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından anayasa ve yasalarca belirlenen görev dağılımı çerçevesinde yerine getirilmektedir. Para politikasının uygulanmasındaki tek yetkili kurum ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıdır.

Kamu mali yönetiminde etkinliğin artırılması çerçevesinde, kaynakların etkin, ekonomik ve verimli kullanılmasını, plan – program – bütçe ilişkisinin güçlendirilmesini amaçlayan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 2003 yılında kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun, bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde kurumların görevlerini net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu çerçevede ekonomi politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında yetki ve sorumluluk açısından herhangi bir muğlaklık söz konusu değildir. Bundan sonra da, makroekonomik politikaların belirlenmesi ve uygulanması sürecinde ilgili kurum ve kuruluşlar arasında etkin koordinasyonun sağlanması, dokümanlar arasında tutarlılığın sürdürülmesi ve AB ile diyalogun güçlendirilmesine önem verilmektedir. Bu bağlamda, ekonomiden sorumlu 5 Bakanın üye olduğu¹ Ekonomi Koordinasyon Kurulu (EKK) etkin bir işlev görmektedir. Ayrıca, ekonomi politikalarının oluşum sürecine sivil toplumun katılımı açısından önemli olan Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK) de özel sektör ile kamu sektörü arasındaki koordinasyon açısından kritik bir işlev yürütmektedir. Sosyal diyalog kültürünün yaygınlaştırılması ve sosyal diyalog mekanizmalarının güçlendirilmesi amacıyla ESK, fonksiyonel bir yapıya kavuşturulacak ve etkinliği artırılacaktır.

Türkiye, 26/27 Kasım 2000 tarihli Ekonomik ve Mali İşler Konseyinin (ECOFIN Council) talebine bağlı olarak, 2001 yılından itibaren Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda ilgili bakanlık ve kurumların katkılarıyla Katılım Öncesi Ekonomik Program (KEP) hazırlamakta ve Avrupa Komisyonuna sunmaktadır. Bu kapsamda, Katılım Öncesi Mali İzleme Süreci çerçevesinde Mali Bildirim ve Katılım Öncesi Ekonomik Program çalışmalarına tüm kurumların katılımıyla her yıl düzenli olarak devam edilecektir.

Maliye politikası

Maliye politikasının temel amaçları, mali disiplinin sağlanmasıyla sürdürülebilir bir büyüme ortamının oluşmasına katkıda bulunmak, kamu açıklarını kalıcı bir biçimde azaltarak kamunun finansman yapısını güçlendirmek, enflasyonla mücadeleyi desteklemek, borç stokunun milli gelire oranını düşürme sürecini devam ettirebilecek bir kamu faiz dışı fazlası vermektir.

Bu çerçevede; bütçe disiplininin güçlendirilmesi, bütçe kapsamının genişletilmesi ve kamu harcamalarında saydamlık sağlanması amacıyla özel gelir-özel ödenek uygulamalarına son verilmiştir. Bütçe sisteminin uluslararası standartlara göre yeniden tanımlanması, genel yönetim kapsamındaki tüm kamu idarelerinde bütçe ve muhasebe birliğinin sağlanması, çok yıllık bütçeleme ve performans esaslı bütçe sistemine geçilmesi, kamu mali yönetiminde verimlilik, etkinlik, hesap verilebilirlik ilkelerinin güçlendirilmesi, kamu kesiminde saydamlığın artırılması, kamu mali yönetimi ve iç kontrol sisteminde yönetim sorumluluğunu esas alan yaklaşımın uygulamaya konulması ve kamu sektöründe uluslararası standartlar ve Avrupa Birliği uygulamaları ile uyumlu yeni bir iç kontrol sisteminin oluşturulması amacıyla 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 24/12/2003 tarihli ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2006 yılı başından itibaren 5018 sayılı Kanunun tam olarak yürürlüğe girmesiyle birlikte çok yıllık bütçeleme anlayışına geçilmiştir. 2004 yılından itibaren uluslararası COFOG fonksiyonel sınıflandırmayla uyumlu analitik bütçe sistemine geçiş sağlanmıştır. 2005 yılında Gelir İdaresi fonksiyonel şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Vergi mevzuatının sadeleştirilmesi ve basitleştirilmesi, vergi tabanının genişletilmesi, kayıt dışılıkla mücadele gibi öncelikler gözetilerek, Kurumlar Vergisi Kanunu yeniden düzenlenmiş ve yürürlüğe girmiştir. Düzenlemeyle, kurumlar vergisi oranı yüzde 30'dan yüzde 20'ye düşürülmüştür. Eğitim, sağlık ve turizm sektörleri başta olmak üzere KDV oranlarında indirimle gidilmiştir.

Önümüzdeki dönemde kamu gelir, harcama ve borçlanma politikaları bu temel amaçlarla uyumlu olarak etkin bir biçimde uygulanacak ve mali disiplin korunacaktır. Vergi tabanının genişletilmesi suretiyle vergi gelirleri artırılabilecek ve kamu harcama reformu kapsamında, harcamalarda tasarruf ve etkinlik sağlanacaktır. Bu çerçevede;

- Kamu idarelerinde mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler alınacaktır.

¹ Ekonomi Koordinasyon Kurulu, DPT Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın başkanlığında Maliye Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakandan oluşmaktadır.

- Stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme sistemi güçlendirilecektir.
- Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması amacıyla, harcama programları gözden geçirilerek önceliğini kaybeden harcama programları iptal edilecektir.
- Kamu yatırımlarının rasyonelasyonu çalışmalarına devam edilecektir.
- Vergi kanunlarında yer alan istisna, muafiyet ve vergi indirim hükümleri, ekonomik ve sosyal politikalar çerçevesinde yeniden değerlendirilerek vergi mevzuatının sadeleştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.
- Piyasa aktörlerinin uzun vadeli ekonomik karar almalarına yardımcı olmak ve vergilemede öngörülebilirliği artırmak amacıyla, vergi politikalarının uygulanmasında istikrar esas alınacaktır.
- Kamu finansmanında sağlanacak iyileşme çerçevesinde eğitim, sağlık, Ar-Ge ve sosyal nitelikli harcamaların GSYH içindeki payı artırılarak, toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi, beşeri sermayenin niteliklerinin geliştirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ve bölgesel gelişmişlik farkının azaltılması konularında iyileştirmeler sağlanması yönünde politikalar uygulanmaya devam edilecektir.
- 5018 sayılı Kanunla getirilen kontrol ortamının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecek, bu amaçla tamamlanan ikincil ve üçüncül mevzuatın uygulama ayağı güçlendirilecektir. Bu kapsamda iç denetçi ve mali hizmetler uzmanları belli programlar dahilinde eğitilecek, iç denetim ve teftiş görevler ayrılığı net bir şekilde belirlenecek, merkezi uyumlaştırma birimlerinin idari kapasiteleri, fonksiyonel bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri esas alınarak güçlendirilecektir.
- Uygulanacak politikaların maliyeti, etkilediği kesimler ve fırsat maliyeti göz önüne alınarak, bütçenin kamu idarelerinin performansını gösterecek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Para ve kur politikası

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) 2001 yılından itibaren dalgalı kur rejimi altında kalıcı fiyat istikrarını amaçlayan bir para politikası yürütmektedir. Bu politika, 2002 yılından 2005 yılına kadar örtük enflasyon hedeflemesi olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde enflasyonu düşürme konusunda önemli bir mesafe alınmış, yıllık tüketici enflasyonu 2001 yılı sonundaki yüzde 68,5 seviyesinden 2005 yılı sonunda yüzde 7,7 düzeyine gerilemiştir. Mali disiplinin, ekonomik ve finansal istikrarın sağlanması ve gerekli teknik altyapının kurulması gibi ön şartların oluşması üzerine 2006 yılında açık enflasyon hedeflemesine geçilmiştir.

Enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde, hedef, tüketici fiyat endeksinin yıllık yüzde değişimi ile hesaplanan yıl sonu enflasyon oranıdır. Hedef üç yıllık bir zaman dilimi için nokta hedef olarak Hükümet ve TCMB tarafından birlikte belirlenmektedir. Yıllık olarak ise hedefle tutarlı enflasyon patikası ve bu patika etrafında simetrik belirsizlik aralığı ilan edilmektedir. 2008 yılı için belirlenmiş olan hedef etrafındaki belirsizlik aralığı ± 2 puandır. 2007 ve 2008 yılları için enflasyon hedefi yüzde 4 olarak ilan edilmiştir. 2007 ve 2008 yılları için açıklanan Para Politikası duyurularında ise 2009 ve 2010 yıllarına ilişkin yıl sonu hedefleri yüzde 4 olarak açıklanmıştır.

2006 ve 2007 yıllarında gıda ve enerji fiyatlarındaki artışlar ile, küresel finans piyasalarındaki belirsizlikler gibi para politikasının kontrolü dışındaki dışsal nedenlerle enflasyon oranları belirlenen hedeflerin üzerinde gerçekleşmiştir.

Bu etkiler 2008 yılının ilk aylarında da devam etmiş, yılın ortalarında, gıda ve enerji fiyatlarındaki artışların geçici olmadığına, küresel gelişmelerden kaynaklanan yapısal bir değişimi yansıttığına ve orta vadede devam edebileceğine ilişkin görüş ve tahminler güçlenmiştir. Arz şoklarının beklenenden uzun sürmesi, küresel ekonomideki belirsizliklerin devam etmesi ve ikincil etkilerin görülmeye başlanması nedeniyle, TCMB de enflasyon tahminlerini önemli ölçüde yukarı yönlü güncelleştirir. Nisan ayında yayımlanan Enflasyon Raporunda, para politikasının sıkı duruşunun uzunca bir süre devam ettirilmesi durumunda bile enflasyonun orta vadeli hedef olan yüzde 4 seviyesine yaklaşmasının iki yıldan daha uzun bir süre alabileceği belirtilmiştir. Öte yandan, TCMB içinde yapılan çalışmalar enflasyon beklentileri oluşturulurken geçmiş enflasyona giderek daha fazla ağırlık verildiğini ve mevcut enflasyon hedeflerinin çıpa rolünün belirgin olarak azaldığını göstermiştir.

Bu gelişmeler, Aralık 2005 tarihli “Enflasyon Hedeflemesi Rejiminin Genel Çerçevesi ve 2006 Yılında Para ve Kur Politikası” başlıklı duyuruda yer alan hedefin değiştirilmesi koşullarının² gerçekleştiği şeklinde değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, Hükümet ve TCMB 2009-2011 dönemi için yeni enflasyon hedeflerinin belirlenmesi gerektiği konusunda görüş birliğine varmış ve 3 Haziran 2008 tarihli açık mektupta belirlenen yeni hedefler kamuoyuna duyurulmuştur. Bu çerçevede, enflasyon hedefleri 2009 yılı sonu için yüzde 7,5 ve 2010 yılı sonu için yüzde 6,5 olarak güncellenmiş, 2011 yılı için ise yüzde 5,5 olarak belirlenmiştir³. Böylece, yüzde 4 olan orta vadeli hedefe daha kademeli bir geçiş öngörülmüştür. Enflasyon hedefleri yukarı yönlü yenilenmekle birlikte, TCMB para politikasının sıkı duruşunun önümüzdeki dönemlerde de korunacağını kamuoyuna duyurmuştur.

Kalıcı fiyat istikrarının sağlanması, makroekonomik istikrarın ve öngörülebilirliğin artırılmasının temel koşuludur. Bu nedenle TCMB, 2006 yılında uygulanmaya başlanan enflasyon hedeflemesi rejimine devam edecektir. Enflasyon oranının nihai olarak Maastricht kriterlerine uygun bir seviyeye düşürülmesi hedeflenmektedir.

TCMB'nin, temel politika aracı kısa vadeli faiz oranlarıdır. Faiz oranlarına ilişkin kararlar, enflasyonun orta vadedeki görünümü ve riskler göz önüne alınarak oluşturulmaktadır. Ayrıca, gerekli durumlarda, TCMB zorunlu karşılık oranları veya etkin likidite yönetimi gibi destekleyici araçları da kullanabilmektedir. Bu çerçeve önümüzdeki dönemlerde de korunacaktır.

Etkin bir iletişim politikasıyla birlikte şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri başarılı bir enflasyon hedeflemesinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu çerçevede, TCMB, enflasyonun belirsizlik aralığının dışına çıkması durumunda, sapmanın nedenleri, hedefe tekrar yakınsanabilmesi için alınması gerekli önlemler ve riskler konusunda Hükümeti ve kamuoyunu bilgilendirmektedir. Ayrıca, TCMB, temel iletişim aracı olan üç aylık Enflasyon Raporunda, enflasyon ve genel makroekonomik gelişmelerin yanı sıra TCMB'nin enflasyon tahminlerini, riskleri, olası politika uygulamalarına ilişkin bilgileri ve enflasyonun hedeften sapması durumunda alınacak önlemleri kamuoyu ile paylaşmaktadır. Bu haliyle, Enflasyon Raporu hesap verebilirlik ilkesi açısından da önemli bir rol üstlenmektedir. Başlangıçta bir buçuk yıllık bir zaman dilimi için verilen enflasyon tahminleri, 2007 yılından itibaren iki yıl için verilmeye başlanmış, böylece, ekonomik birimlerin önelerini daha iyi görebilmeleri amaçlanmıştır⁴. Para Politikası Kurulu (PPK) kararlarının ve toplantı özetlerinin yayımlanması da iletişim politikasının diğer önemli araçlarıdır. Bu uygulamalar önümüzdeki dönemlerde de devam ettirilecektir.

Dalgalı kur rejimi çerçevesinde, döviz kurları döviz piyasasındaki arz ve talep koşulları tarafından belirlenmektedir. Ancak, TCMB döviz kurlarında aşırı oynaklığı gidermeye yönelik olarak döviz piyasalarına her iki yönde müdahale edebilmektedir. TCMB ayrıca döviz arzının talebe göre fazla olduğu dönemlerde rezerv biriktirme amaçlı programlı döviz alım ihaleleri de düzenlemektedir. Döviz kuru politikasının bu çerçevesi devam ettirilecektir.

2 İşleyen Bir Piyasa Ekonomisinin Varlığı

Avrupa Komisyonu 2005 Yılı İlerleme Raporunda yaptığı değerlendirmede, Türkiye ekonomisinin işleyen bir piyasa ekonomisi olarak kabul edilebileceğini teyit etmiştir. Önümüzdeki dönemde, Kopenhag kriterleri kapsamında piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi amacıyla yönelik olarak özelleştirme programının uygulanması sürdürülecek ve gerekli düzenleyici reformların devamına önem verilecektir.

² 5 Aralık 2005 tarihli “Enflasyon Hedeflemesi Rejiminin Genel Çerçevesi ve 2006 Yılında Para ve Kur Politikası” konulu duyurusunda, önceden açıklanan enflasyon hedefinin, sadece, para politikasının denetimi dışındaki unsurlara bağlı olarak hedeflerden çok büyük ve uzun süreli sapmalar görüleceğinin belirlenmesi ve orta vadeli hedeflerin anlamsız kalması durumunda değiştirilebileceği ifade edilmiştir. Yeni hedefin Kanun gereği yine Hükümet ile beraber saptanacağı da belirtilmiştir.

³ Hesap verme yükümlülüğüne sadık kalmak amacıyla, 2008 yılı sonu için belirlenen hedef değiştirilmemiştir. Böylece, TCMB, yılın geri kalan kısmında, yazılması muhtemel açık mektuplarla, enflasyon hedeflerine ulaşamamasının nedenlerini ve alınan ve alınması gereken önlemleri açıklayacağını taahhüt etmiştir.

⁴ Nisan 2008 Enflasyon Raporu'nda ise, arz şoklarındaki süreklilik nedeniyle enflasyonun uzunca bir süre yüzde 4 hedefinin üzerinde kalacağını tahmin edilmesi nedeniyle, beklenti yönetimini etkinleştirmek amacıyla tahminler üç yıl için verilmiştir.

Özelleştirme

Ekonomik programın ana unsurlarından biri olan özelleştirmenin orta vadedeki temel amacı; ekonomide kamunun ağırlığını azaltarak girişimciliğin teşvik edilmesi, verimliliğin ve maliyet yapısının rekabet edebilir seviyelere getirilmesi ve serbest piyasa şartlarının diğer yapısal reformlar ile birlikte desteklenip pekiştirilmesidir. Devletin, mal ve hizmet üreticisi konumundan uzaklaşarak asli görevlerde yoğunlaşmasıyla ekonomideki faaliyetlerinin rasyonel bir gözetim ve düzenlemeyle sınırlı tutulması amaçlanmaktadır.

Son yıllarda büyük mesafe katedilen özelleştirme uygulamalarının başarısı açısından 2005 yılı bir dönüm noktası olmuştur. Nitekim, satış/devir işlemleri tamamlanan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı, 2004 yılında 1,3 milyar dolar iken 2005 yılında 12,5 milyar dolara ulaşmıştır. 2006 yılının ikinci çeyreği itibarıyla, petrol rafinajı, dağıtımı ve taşımacılığı; demir-çelik; tekstil ve hazır-giyim; çimento; havaalanı işletmesi, yer hizmetleri-ikram hizmetleri, alkollü içkiler, metal madenleri (alüminyum, gümüş, krom, elektrometalurji, bakır ve çinko), hayvan yemi, süt ürünleri, gübre, orman ürünleri gibi alanlardan kamu sektörü çekilmiştir. Telekomünikasyon, turizm, kağıt, deniz-liman işletmeciliği alanlarında ise piyasadaki belirleyici hakim konumunu özel sektöre devretmiştir.

Özelleştirme vizyonu çerçevesinde önümüzdeki dönemde, devletin bankacılık (kısa vade: Halk Bankası; orta vade: Halkbank tecrübesinin ardından strateji belirlenmek üzere Ziraat Bankası ve Vakıflar Bankası), hava ve deniz ulaşımı ile lokomotif ve vagon üretimi, et-balık ürünleri piyasası, şeker, tütün ve çay ürünlerinin işlenmesi, petro-kimya sanayi, malzeme alımı, elektrik dağıtım ve toptan ticareti, şans oyunları, İMKB, altın borsası, çeşitli kamu hizmetleri (araç muayene istasyonları, otoyol/köprü işletmeciliği, belediye-çöp/atık toplama ve yeniden değerlendirme), telekomünikasyon ve turizm alanlarından tamamen çekilmesi; bunun yanı sıra, elektrik üretimi, su şebekesi, kanalizasyon altyapısı, sağlık, eğitim, savunma, radyo-televizyon yayıncılığı, doğal gaz piyasası, kömür ve diğer maden işletmeciliğindeki payının azaltılması hedeflenmektedir. Buna karşın, tahıl alımı, tohumluk üretimi, demiryolu ulaşımı altyapısı, petrol arama faaliyetleri, hava meydanları işletmesi, posta hizmetleri, kıyı emniyetinin sağlanması gibi alanlarda faaliyetlerini sürdürmesi öngörülmektedir.

TEDAŞ, TEKEL ve Elektrik Üretim A.Ş. gibi sektöründe belirleyici niteliği haiz kuruluşların özelleştirilmesiyle yerli ve yabancı yeni yatırımcıların da bu piyasalara girişinin temin edilmesi ve böylece rekabetçi bir piyasa yapısının gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Düzenleyici reformlar

Enerji sektöründe piyasa liberalizasyonu ve fiyat reformları

Elektrik sektörü reformu ve özelleştirme stratejisi raporunda, 2010 yılında tüm sektörün rekabete açılmasıyla tüketicilerin serbest piyasalardan daha fazla elektrik kullanabilme imkanlarının artırılacağı öngörülmüştür. Dengeleme ve Uzlaştırma Piyasası, 1 Ağustos 2006 tarihinden itibaren çalışır durumdadır. Bu tarihten beri piyasa aktörleri öngöremedikleri elektrik ihtiyaçlarını bu piyasadaki karşılamaktadır.

Piyasaya yönelik iyileştirmelerden ayrı olarak, aynı zamanda önemli bir fiyat reformu da yapılmıştır. Yüksek Planlama Kurulu Kararına (14/2/2008 No. 2008/T-5) göre Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması (MBF) Temmuz 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. MBF enerji sektöründe faaliyet gösteren dört KİT'i (TKİ, BOTAŞ, EÜAŞ, TETAŞ) ve yirmi adet bölgesel dağıtım firmasını kapsamaktadır. MBF yürürlüğe girmesi ile birlikte uygulama kapsamındaki şirketlerin tarifeleri hem geçmiş hem de gelecek maliyetlere bağlı bir yapıya göre revize edilecektir. Revize edilmiş tarifeler firmalara, planladıkları yıllık yatırım ve diğer harcamalarına göre yıllık finansal hedeflerine ulaşma imkanı verecektir.

MBF sağlıklı bir tarife uyarılma süreci öngörmektedir. Buna göre BOTAŞ tarifelerini aylık olarak uyarılarken diğer firmalar 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Temmuz ve 1 Ekim tarihlerinde tarifelerini uyarlayacaklardır. Bu takvim firmalar arasındaki nakit akışlarını düzenli ve sağlam bir zemine oturtacaktır. Bunun bir sonucu olarak, enerji KİT'lerinin finansal kapasiteleri artacak, böylece dağıtım şirketlerinin ve EÜAŞ'a ait portföy üretim gruplarının özelleştirilmeleri kolaylaşacaktır.

MBF 01/07/2008 – 31/12/2010 tarihleri arasında uygulanacaktır. Buna ek olarak Hazine Müsteşarlığı MBF'yi denetleyecektir. 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanununda belirtildiği gibi dağıtım şirketleri 2010 yılına kadar tarifelerindeki çapraz sübvansiyonları kademeli olarak kaldıracaklardır. Ayrıca BOTAŞ'ın mevcut doğal gaz alım sözleşmelerinin yıllık 4 milyar sm³'lük kısmının özel sektöre devrine ilişkin 2005 yılında yapılan ihale sonuçlandırılmış ve ilgili şirketlerle sözleşme imzalama aşamasına gelmiştir.

Tarım sektöründe piyasa liberalizasyonu ve fiyat reformları

Tarım sektöründe, gıda güvenesinin ve güvenliğinin sağlanması ile doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gözetilerek, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir yapının oluşturulması temel amaçtır.

Tarım sektöründeki piyasa liberalizasyonu çalışmaları KİT'lere yönelik uygulamalarla devam etmektedir. Nitekim, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), hububat piyasasını 2002 yılı öncesinde Bakanlar Kurulu kararlarıyla açıklanan destekleme alım fiyatlarıyla düzenlerken, 2002 yılı sonrasında kuruluş tarafından ilan edilen fiyatlar aracılığıyla yönlendirmektedir. Ayrıca, hububat sektöründe AB'ye uyum amacıyla ve piyasanın daha etkin işlenmesini teminen 2008 yılında Hububat ve Çeltik Uygulama Yönetmelikleri kabul edilmiştir. Türkiye'de en az iki ödeme kuruluşu kurulması planlanmaktadır. Buradaki temel yaklaşım, mevcut bazı kuruluşların ödeme kuruluşu olarak yeniden yapılandırılması şeklindedir. Bu kuruluşların yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi ve bu çerçevede yeniden yapılandırılmalarına ilişkin yasal çalışmaların 2013 yılına kadar tamamlanması öngörülmektedir.

2007 yılında yayımlanan Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) Kararıyla özelleştirme kapsamında olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (Türkşeker A.Ş.)'deki kamu hisselerinin özelleştirme programına alınmasına karar verilmiştir. ÖYK'nın 2008 yılı Kararıyla Tekel ve Sigara Sanayii İşletmeleri ve Ticareti A.Ş.'ye ait sigara üretim işi ile ilgili varlıklar satılmıştır. Kısa vadede tütün ve şeker alanlarındaki piyasa serbestleşmesinin tamamlanması beklenmektedir.

“Tarım ve Kırsal Kalkınma” Faslı açılış kriterlerinin tamamlanabilmesi için tarımsal destekler, IACS (Entegre İdare ve Kontrol Sistemi) / LPIS (Arazi ve Parsel Tanımlama Sistemi) ve tarımsal istatistiklere ilişkin strateji belgelerinin hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda sürdürülen çalışmalar Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından koordine edilmektedir. İlgili birimler bu stratejilerin, Türk tarım sektöründe istenilen değişiklikleri yansıtacak şekilde, birbirleriyle bağlantılı olmasını hedeflemektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi

2001 yılında yürürlüğe konan Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı ile yatırımların önündeki idari engellerin azaltılması hedeflenmektedir. Program, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) ve Yatırım Danışma Konseyi aracılığıyla yürütülmektedir.

YOİKK, 12 teknik komite aracılığıyla, yatırım ortamıyla ilgili görev ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşları bir araya getirerek, yatırımcılar açısından daha elverişli bir yatırım ortamı oluşturulması ve ülkenin verimlilik ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası yatırımcıların yatırımın her aşamasında karşılaştıkları idari ve bürokratik engellerin çözümüne yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi çalışmaları kapsamında yürütülen faaliyetlere uluslararası bir bakış açısı kazandırmak amacıyla, 2004 yılında oluşturulan ve her yıl düzenli olarak Başbakan başkanlığında toplanan Türkiye Yatırım Danışma Konseyi toplantıları gerçekleştirilmektedir.

YOİKK Teknik Komite Eylem Planları çerçevesinde yürütülen çalışmalar önümüzdeki dönemde verimlilik ve istihdam artırıcı tedbirlere odaklanarak ekonomide kayıt dışılığın azaltılması, Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi, işgücü piyasasının esnekliğinin artırılması ve ulusal düzeyde rekabet gücünün geliştirilmesine ve özel sektörün ekonomideki rolünün artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Kayıt Dışı Ekonominin Tespiti

Kayıt dışılıkla mücadele kapsamında, vatandaşları bilgilendirmek ve kayıt dışı istihdamla ilgili şikayetlerin ve ihbarların alınması amacıyla “Alo 170 Kayıt Dışı İstihdam ve Sosyal Güvenlik Bilgi Hattı” hizmete girecektir. Ayrıca, 5754 sayılı Kanunla değiştirilen 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre; kamu kurumları ve bankalar, işlemleri esnasında SGK'nın sağlamış olduğu alt yapıyı kullanarak kişilerin sigortalılık durumlarını kontrol ederek durumu SGK'ya bildirecek ve kayıt dışı istihdamın tespitine yardımcı olacaklardır. Yine çalışanların ücretlerinin bankacılık sistemi aracılığıyla ödenmesinin zorunlu hale getirilmesi uygulaması da istihdamın kayıtlı hale getirilmesinde olumlu bir katkı sağlayacaktır. 2008 yılı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından “Kayıt Dışı İstihdam ile Mücadele Yılı” olarak belirlenmiştir.

Kayıt dışılıkla mücadele stratejisinin hazırlanmasından sorumlu kuruluş olan Gelir İdaresi Başkanlığı, kayıt dışı ekonomiyle mücadele etmek ve vergiye gönüllü uyumu sağlamak için her türlü ekonomik aktiviteyi geliştirmek ve izlemek amacıyla çeşitli orta ve uzun vadeli hedefler belirlemiştir. Bu kapsamda:

- Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, sektörel dağılımı ve sebepleri tespit edilecektir. Gelir İdaresi Başkanlığınca, vergi kayıp ve kaçığının boyutları ile niteliği, çeşitli yöntemlerle düzenli olarak araştırılacaktır. Vergi kayıp ve kaçığının yoğun olduğu sektörler belirlenecek ve sebepleri tespit edilerek gerekli önlemler alınmak suretiyle kayıt dışılığın yaratmış olduğu haksız rekabetin önüne geçilecektir.
- Vergi kayıp ve kaçığının önlenmesi için incelenecek mükelleflerin seçiminde kullanılacak risk analizine dayalı bir model geliştirilecektir. Ayrıca, denetim sürecinin etkinliğini ve kalitesini önemli derecede etkileyen denetim standartları geliştirilecek ve denetim birimleri arasındaki koordinasyonun etkinliği sağlanacaktır. Yapılan vergi denetimlerinin etkinliğini ölçmek için denetim performansı düzenli olarak izlenecektir. Vergi ceza sistemi rasyonelleştirilecektir. Tek Düzen Muhasebe Hesap Planı, Türkiye Muhasebe Standartları ile uyumlu hale getirilecektir.
- Ekonomik olayların, gerçek kişiler için vatandaşlık numarası ve kurumlar için vergi kimlik numarası altında izlenmesini ve bu bilgilerin denetim birimlerince etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak üzere geliştirilen veri ambarının kapsamı genişletilmiştir. Mevcut veri toplama kapasitesinin ihtiyaçlara uygun olarak daha da geliştirilmesinin yanında, ekonomik olayları kavramak üzere hali hazırda toplanan gayrimenkul alım-satımı, ihracat, mal ve para hareketlerine yönelik bilgilere ilaveten Noterler Birliği gibi kuruluşlardan alınacak bilgilerle veri ambarının kapasitesi genişletilecektir. Veri ambarında bulunan bilgilerin, vergi kayıp ve kaçığının önlenmesine ve kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin sürdürülmesine yönelik olarak kullanılması planlanmaktadır.

3 Avrupa Birliği İçerisindeki Rekabet Baskısı İle Baş Edebilme

Ulusal Program sürecinde Avrupa Birliği içerisindeki rekabet baskısı ile baş edebilme kapasitesinin artırılması ve gelecekte makroekonomik dengesizliklere yol açabilecek alanlarda olası risklerin kaldırılması için gerekli olan yapısal reformlara devam edilmesi hedeflenmektedir. Bu çerçevede; işgücü piyasası, sosyal güvenlik ve yardımlaşma, eğitim, sağlık, enerji ve ulaşım temel reform alanları olarak ele alınmaktadır.

Ayrıca, önemli konularda toplumun tüm kesimlerinin bir araya gelerek ortak çözümler üretilmesi yönünde çalışmalar yürütülmektedir. Sanayinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Daimi Özel İhtisas Komisyonu (DÖİK) bu çalışmalardan en önemlisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, rekabet hukuku ve politikaları alanında AB mevzuatı ile uyumu sağlamak için devlet yardımlarının rekabet açısından denetlenmesi ve izlenmesi amacıyla bir birim oluşturulmasını öngören kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş olup 2009 yılı içinde yasalaşması öngörülmektedir.

İşgücü piyasası

Türkiye’de işgücü piyasasının temel özellikleri; başta kadınlar olmak üzere işgücüne katılma ve istihdam oranlarının düşük olması, çalışma çağındaki nüfusun hızla artması, özellikle gençler arasında görülen yüksek işsizlik oranı, ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin sınırlı kalması, kayıt dışı istihdamın yüksek olması ve tarımsal ekonomide görülen çözümler neticesinde yüksek büyüme oranlarına rağmen istihdamın yeterince artmamasıdır.

Bu çerçevede, istihdam imkanlarının geliştirilmesi, eğitim ve iş piyasası arasındaki bağın güçlendirilmesi, işgücü piyasasının etkinliğinin artırılması, dezavantajlı grupların işgücü piyasasına katılımlarına yönelik eşit fırsatlar sunulması, işgücü piyasası ihtiyaçları esas alınarak aktif işgücü programlarının geliştirilmesi, kayıt dışı istihdamın azaltılması ve düzgün işlerin çoğaltılması istihdam politikasının temel hedefleri olarak ortaya çıkmaktadır.

İşgücü maliyetlerini azaltıcı, gençlerin, kadınların ve özürülülerin istihdamını artırıcı, aktif işgücü programlarını geliştirici, kayıt dışılığı azaltıcı, özel istihdam bürolarının açılmasını kolaylaştırıcı, alt işverenlik ilişkisini düzenleyici ve işyeri açma formalitelerini azaltıcı tedbirler içeren ve istihdam paketi olarak adlandırılan 5763 sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 15/5/2008 tarihinde TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilmiş ve 26/5/2008 tarihinde yayımlanmıştır. Bu konudaki müktesebat uyumuna yönelik çalışmalar devam edecektir.

Çalışanların değişime uyum kapasitesinin artırılması, işgücü piyasasında yaşanan değişim ve gelişime paralel yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması yoluyla sağlanacaktır. İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve yeterlilikler ise Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından geliştirilip güncellenecek meslek standartları ile belirlenecektir. Bu amaçla Mesleki Yeterlilik Kurumu ve sosyal tarafların kapasitesi geliştirilecektir.

Genç işsizlere ve kadınlara iş kurma konusunda mesleki eğitim, iş geliştirme eğitimleri, bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.

İşgücü piyasasındaki değişim ve gelişmelerin yakından takip edilebilmesi, yerel ve ulusal düzeyde istihdamı artırıcı ve işsizliği azaltıcı politika ve stratejilerin belirlenebilmesi, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun aktif işgücü programlarının belirlenmesi ve etkin uygulanabilmesi için işgücü piyasası bilgi sistemi oluşturulacaktır. Aktif işgücü programları etkin olarak uygulanacak, yaygınlaştırılacak ve bu kapsamda verilen hizmetler çeşitlendirilecektir. Bu çerçevede, özellikle tarım sektöründen açığa çıkan vasıfsız işgücünün, gençlerin, kadınların ve özürülülerin istihdam edilebilirliklerini artıracak, nitelik ve beceri düzeylerini yükseltecek programlara öncelik verilecektir.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma

Sosyal sigorta haklarına erişebilirlik ve sistemdeki finansman sorunlarının giderilmesi, herkesi kapsayan adil bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması ve tüm nüfusun sağlık güvencesi kapsamına alınması, beş farklı sosyal sigorta rejiminin birleştirilmesi ve sistemde etkin bir bilgi işlem altyapısı kurulması amacıyla yürütülen reform çalışmalarını kapsamında 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Reform kapsamında 5754 sayılı Kanunla değiştirilen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ise 1 Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Genel Sağlık Sigortasının uygulamaya girmesi ile herkes eşit kapsam ve kalitede sağlık hizmeti almaya başlayacaktır. Genel sağlık sigortası kapsamında prim ödeme gücü olmayan kişiler objektif kriterlere göre tespit edilecek ve genel sağlık sigortası primlerinin devlet tarafından ödenmesi sağlanacaktır.

Sosyal yardım sisteminin etkili ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla bu alandaki kamu kurum ve kuruluşlarıyla bilgi paylaşımı, verilerin uyumu ve sosyal yardım faydalanıcılarının objektif kriterlere göre tespiti konularında çalışmalar devam etmektedir.

Sosyal hizmetler sisteminde maliyet etkin ve çağdaş hizmet sunumuna ilişkin olarak korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bakım sistemleri ve özürllere yönelik evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmaktadır.

Eğitim

Eğitim programlarının gözden geçirilmesi çerçevesinde, mesleki eğitimin işgücü piyasasındaki gelişmelere cevap verecek esnekliğe kavuşturulmasına yönelik çalışmalara sosyal tarafların katılımıyla başlanmıştır. Bu kapsamda, mesleki ve teknik eğitimde modüler ve esnek bir sisteme geçilecek, yükseköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki mesleki eğitim, program bütünlüğünü esas alan tek bir yapıya dönüştürülecek, mesleki eğitimde, nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli yeri olan uygulamalı eğitime ağırlık verilecektir.

Eğitim ve işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması ve istihdamın ve işgücü verimliliğinin artırılması için, yaşam boyu eğitim stratejisi dikkate alınarak ekonominin talep ettiği alanlarda insan gücü yetiştirilecektir.

Meslek standartlarına dayalı yeterliliklerin geliştirilmesi, belgelendirilmesi, belge ve eğitim veren kuruluşların akreditasyonu gibi temel işlevleri içeren Ulusal Mesleki Yeterlilik Sistemine ilişkin çalışmalar tamamlanacak ve bu sisteme duyarlı bir mesleki eğitim yapısı geliştirilecektir.

Eğitim sistemi, insan kaynaklarının geliştirilmesini desteklemek üzere, yaşam boyu eğitim yaklaşımıyla ve bütüncül olarak ele alınacak; sistemin etkinliği, erişilebilirliği ve fırsat eşitliğine dayalı yapısı güçlendirilecektir.

Değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini artırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisi geliştirilecektir. Bu strateji, kişilerin beceri ve yeteneklerinin geliştirilebilmesi için, örgün ve yaygın eğitim imkanlarının artırılmasını, söz konusu eğitim türleri arasındaki yatay ve dikey ilişkinin güçlendirilmesini, çıraklık ve halk eğitiminin bunlara yönelik olarak yapılandırılmasını, özel sektör ve STK'ların bu alanda faaliyet göstermesini destekleyecek mekanizmaları kapsayacaktır.

Toplumda yaşam boyu eğitim anlayışının benimsenmesi amacıyla e-öğrenme dahil, yaygın eğitim imkanları geliştirilecek, eğitim çağı dışına çıkmış kişilerin açık öğretim fırsatlarından yararlanmaları teşvik edilecek, beceri kazandırma ve meslek edindirme faaliyetleri artırılabilecektir.

İnsan gücü arz ve talep eğilimlerinin belirlenebilmesi amacıyla hanehalkının eğitim, istihdam ve meslek durumlarını içeren gerekli veriler üretilecek, derlenecek ve işgücü piyasası ihtiyaç analizleri yapılacaktır.

Eğitimde kalitenin artırılması amacıyla, yenilikçiliği ve araştırmacılığı esas alan müfredat programları ülke geneline yaygınlaştırılacak, öğrenciler bilimsel araştırmaya ve girişimciliğe teşvik edilecektir.

İlköğretimde okul terklerinin azaltılması için başta kırsal kesime ve kız çocuklarına yönelik olmak üzere gerekli tedbirler alınacak ve ortaöğretime geçiş oranları yükseltilecektir.

Üniversite-iş dünyası işbirliği çerçevesinde; rekabetçi ve bilgiye dayalı ekonominin gerektirdiği özellikleri içeren ve araştırma potansiyelinin gelişmesine daha çok katkıda bulunan işgücü eğitimi geliştirilecektir. Teknik personelin nitelikleri konusunda standartlar getirilecek, çeşitli sertifikasyon programları düzenlenerek düzey farklılıkları ortadan kaldırılacaktır.

Nitelikli insan gücü yetiştirilecek ve mevcut işletmelerde çalışanların mesleki ve teknik niteliklerinde iyileştirmeye yönelik çalışmalar desteklenecektir. Eğitim programlarıyla teknoloji üretimine ve Ar-Ge'ye yatkın işgücü yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Sağlık

Vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmeye katkıda bulunmak sağlık politikasının temel amacıdır.

Bu amaçla, öncelikle ana-çocuk sağlığı ve koruyucu sağlık hizmetleri olmak üzere temel sağlık hizmetleri güçlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır. Aile hekimliği sistemine geçilerek birinci basamak sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi sağlanacak, sağlık hizmetlerine erişim olanaklarının artırılması amacıyla altyapı ve personel ihtiyacı karşılanacaktır. Sürdürülmekte olan Sağlıkta Dönüşüm Programı tamamlanacaktır.

Enerji

Enerji politikasının temel amacı; ekonomik kalkınmanın ve sosyal gelişmenin ihtiyaç duyduğu enerjinin rekabetçi bir serbest piyasa ortamında sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle teminidir.

Ekonomik büyüme ve sosyal refah artışına paralel olarak birincil enerji ve elektrik enerjisi talebi hızla artmaktadır. Ancak, 2001 yılından bu yana sürdürülmekte olan enerji sektörünün liberalizasyonu çalışmaları kapsamında geçiş sürecinde önemli bir yatırım açığı oluşmuş olup arz-talep projeksiyonlarına göre orta dönemde elektrik arz açığı gözükmektedir. Bu çerçevede, orta dönemde elektrik arz açığının önlenmesi ve olumsuz etkilerinin azaltılması ile uzun dönemli enerji arz güvenliğinin sürdürülmesi amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.

Enerji sektöründe liberalizasyon sürecinin tamamlanarak düzgün işleyen rekabetçi bir serbest piyasanın oluşturulması hedeflenmektedir. Bu şekilde, özel sektör yatırımlarının istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi ve enerji maliyetlerinin düşürülmesi öngörülmektedir. Piyasanın düzgün işleyişini temin amacıyla kurumsal kapasite artırılacaktır.

Kamu mülkiyetindeki elektrik üretim ve dağıtım yatırımlarının özelleştirilmesi ve bunun sonucunda verimli bir işletmecilik ile hizmet kalitesinin yükseltilmesi, dağıtımda kayıp-kaçak oranlarının makul seviyelere indirilmesi ve üretimde etkinliğin artırılması hedeflenmektedir.

Enerji üretimi ve tüketiminin çevresel etkilerinin ve artan enerji fiyatlarının ekonomik ve sosyal maliyetlerinin azaltılması amacıyla enerji verimliliğini artırmaya yönelik etkin tedbirler geliştirilecektir.

Enerjide ithalat bağımlılığının azaltılmasına öncelik verilecektir. Bu kapsamda, elektrik üretiminde çok yüksek bir paya sahip olan doğal gazın payını düşürmek için yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına hız verilecektir.

Elektrik enerjisinde kaynak çeşitliliğine, arz güvenliğine ve uzun dönemde maliyetlerin düşmesine katkı sağlayacak olan nükleer güç santralleri yapımına başlanacaktır. Nükleer güvenlik kalitesinin artırılması amacıyla gerekli yasal mevzuat oluşturulacaktır.

Doğal gaz kullanımını rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak, mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal düzeyde doğal gaz arz güvenliği sağlanacaktır. Petrolde olağanüstü durum arz stoklarının yeterliliğinin korunması ve etkin yönetimi için stok ajansı kurulacaktır.

Bölgemizde bulunan enerji (petrol, doğal gaz ve elektrik) kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında Türkiye'nin transit güzergahı ve terminal ülke olması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir. AB enerji iç pazarına entegrasyon amacıyla gerekli altyapı çalışmalarına öncelik verilecektir.

Ulaştırma

Demiryolu ulaştırması için temel amaç, Türk demiryolu ulaştırma pazarını rekabete açarak ve demiryolu işletmeciliği ile altyapı yönetimi fonksiyonlarını ayırarak Türkiye'deki demiryolu sektörünün kademeli olarak serbestleştirilmesini sağlamaktır.

2009 yılı sonuna kadar Demiryolu Çerçeve Kanunu ve TCDD Kanunu taslaklarının kanunlaştırılması ve söz konusu kanunları tamamlayıcı nitelikteki Demiryolu Emniyeti, Lisans, Karşılıklı İşletilebilirlik ve Demiryolu Altyapısına Erişim Yönetmelik taslaklarının tamamlanması hedeflenmiştir. Kanun taslakları, yeni demiryolu yapımı ile mevcut hatların rehabilitasyonunun kamu bütçesi ile altyapı yöneticisi tarafından gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Altyapı yöneticisi, altyapının bakım ve onarım işlerine mali kaynak sağlamak için altyapının kullanımını ücretlendirecektir.

TCDD, her biri ayrı tüzel kişiliği haiz altyapı yöneticisi ve demiryolu işletmesinden oluşan yeni bir kuruluş olarak yeniden yapılandırılacaktır.

TCDD'nin ekonomik verimliliği, ihtiyaç duyulan personelin istihdamının kolaylaştırılması ve erken emeklilik teşvikleri sağlayarak personel sayısının azaltılması gibi entegre personel politikaları, yeni altyapı ve çeken-çekilen araç yatırımları ve demiryolu işletmeciliğinin geliştirilmesi ile artırılabilecektir.

Büyük metropol şehirler arasında demiryolu ile yolcu taşımacılığının artırılması amacıyla hızlı tren hatlarının yapımına öncelik verilmektedir. Ayrıca intermodal taşımacılığın geliştirilmesi ve demiryolu ile yük taşımacılığının artırılmasına yönelik olarak Lojistik Köyler kurulacaktır. Dünya Bankası da dahil olmak üzere özellikle Uluslararası Finans Kuruluşlarından sağlanacak krediler ile hat ve araç kapasitesini artırmak amacıyla konvansiyonel hatlar ile demiryolu araçları yenilenecek ve/veya rehabilite edilecektir.

Kamu Özel Sektör İşbirliği modelleri kapsamında, demiryollarına özel sektör yatırımını desteklemek amacıyla, stratejik planlar hazırlanmakta ve çalışmalar sürdürülmektedir. Özellikle hızlı tren setleri üretmek amacıyla özel sektör ile ortaklaşa EUROTEM şirketi kurulmuştur. Ayrıca Türkiye'de makas ve travers üretimine yönelik olarak özel sektör ile yeni fabrikalar kurma çalışmaları sürdürülmektedir.

Diğer taraftan, ulusal ve uluslararası karayolu taşımacılığı yapan firmalar serbest rekabet ortamı içerisinde piyasa ekonomisinin gereklilikleri doğrultusunda faaliyetlerine devam etmektedir.

2003 yılına kadar söz konusu karayolu taşımacılık faaliyetlerini düzenleyen özel bir kanun bulunmamakta ve karayolu taşımacılık sektörü; çağın gerekliliklerine uygun, kurumsallaşmış ve kaliteli taşımacılık hizmeti veren yapıdan uzak bir görünüm sergilemekteydi. Gerek Karayolu Taşıma Kanunu gerekse bu Kanuna dayanarak çıkarılan Karayolu Taşıma Yönetmeliği ile karayolu taşıma piyasası ve mesleğe giriş koşullarını belirleyen mevcut AB mevzuatına içerik olarak büyük oranda uyum sağlanmıştır. Böylece, karayolu taşımacılığı, AB'ye adaylık sürecinde en hazır sektörlerden biri haline getirilmiştir.

Önümüzdeki dönemde karayolu taşımacılık politikalarının temel hedeflerinden bir tanesi mevcut atıl kapasiteyi azaltmak ve makul bir süre sonunda yok etmektir. Ayrıca, mali ve mesleki yeterlilik ile mesleki saygınlığa sahip, güçlü, verimli işletmelerin oluşumuna ve gelişimine imkan sağlamak ve kurumsallaşmış taşımacılık işletmeciliğini teşvik etmek/büyütmek hedeflenmektedir. Bunların yanında, araçların teknik muayenelerinin, ağırlık ve boyut kontrollerinin daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yapılması suretiyle karayolu trafik güvenliğini arttırmak, yakıt ve işletme giderlerinde tasarruf sağlamak ve Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu, hizmet kalite ve standardı ile toplam verimi daha yüksek, düzenli, güvenli, seri, ekonomik ve diğer taşıma modları ile entegre olmuş bir karayolu taşımacılık sektörü oluşturmak da temel hedefler arasındadır.

Uygulanacak yeni politikaların piyasaya ve sektöre önemli yansımaları olacağı düşünülmektedir. Bu politikalar sayesinde aktörlerin, yapacakları karayolu taşımacılık faaliyetinin türü konusunda daha bilinçli ve seçici davranması ve sektörde faaliyet gösteren küçük ve bireysel aktörlerin imkanlarını birleştirerek kurumsallaşmaya yönelmeleri beklenmektedir. Ayrıca, sektörde faaliyet gösteren aktörlerin faaliyet alanlarında uzmanlaşacakları düşünülmektedir. Diğer bir olumlu yansıması ise, haksız rekabetin önlenmesi yoluyla daha sağlıklı bir piyasa yapısının oluşmasıdır.

AB kriterleri doğrultusunda sektörde kurumsallaşmayı, kaliteyi ve sorunsuz hizmeti ön plana çıkarmak amacıyla ilk defa yurt içi taşımacılık pazarı için yetki belgesi sistemi getirilmiştir. Karayolu Taşıma Yönetmeliği'nin getirmiş olduğu kurallar sayesinde aynı zamanda ucuz ve kaliteli işgücü piyasasından da güç alan taşımacılarımızın oluşturduğu yurt dışı filomuz, sadece Avrupa'nın değil dünyanın en büyük ve önemli taşımacılık filolarından biri haline gelmiştir. Bu anlamda Avrupa Birliğine giriş aşamasında Avrupa'daki karayolu taşımacılık piyasasında tam rekabet koşulları altında ülkemiz taşımacılarının rekabet gücünün oldukça yüksek olacağı düşünülmektedir.